

Fotoğraf: Muhsin Algün

Feminist sanatçı Canan Şenol, Bienal'deki 'Çeşme' ve 'İbretnuma' adlı işlerinde yine sözünü esirgemiyor

GÜLER İNCE

İstanbul, Bienal, çeşitli sergiler ve sanatsal etkinliklerle dolu bir sonbahar yarladı. Bu etkinlikler içinde en çok tartışılan ise her dönem olduğu gibi Bienal. Bienal'in kibratörleri, kavramsal çerçevesi, sponsorları tartışılabilirsin bir bu tartışmalardan uzakta, işleri Bienal'de Antrepo No.3'te sergilenen, Türkiye'de cesur işlere imza atan, feminist sanatçı olduğunu her fırsatta dile getiren Canan Şenol'la konuştuk.

Bienal'de "Çeşme" ve "İbretnuma" adlı işlerinizle katıldınız. "Çeşme'de Marcel Duchamp'ın ve Bruce Nauman'ın "Çeşme" adlı işlerine gönderme yapıyorsunuz. Feminist bakış açısıyla onların işlerini olumsuzlayarak, işinizde öne çıkardığınız noktalar neler?

"Çeşme", doğum sonrası gerçekleştirdiğim, yaşamın kaynağı olarak kadın bedenini işaret ettiğim bir video çalışması. O dönemler bebeğimi emzirirken gerçekleştirdiğim kendimi bir çeşme gibi hissettiğim. Doğurganlığı tanıklık ettiğim bu süreç işime de yansdı. Ama tabii Batılı eril sanata da bir gönderme var. Sanat tarihinde üretilmiş birçok aynı adlı iş, bu anlamda eril bir bakış açısı ile üretilirken, beden sınırlama da işaret ediyor. "Çeşme" bu anlamda feminist bakış açısı ile bir cevap. Sanat tarihindeki kadın, arzu nesnesi ya da kutsal anne imgesi üzerinden tasvir edilir. Mekanik bir görüntüye sahip olan ve sürekli damlayan çeşme görüntüsündeki meme, kadın bedenini arzu nesnesi olmaktan çıkarıyor. Kitelesizmiş fedaçılar anne imgesini de yok etme niyetiyle memeyi, bedenden ayırıp bu imgeyi kırıyorum.

Bienal'de en kalabalık izlenen çalışma animasyon videounuz, "İbretnuma"ydı. Bunu masalsi diline mi, yoksa anlatılan öyküye mi bağlıyorsunuz?

Öncelikle sanımı olmasın bağlıyorum. Herkesin bildiği ama dile getirilmeyen ve çoğumuzun özel yaşamından kesitler sunan bir ayna vazifesi taşıyor. Elbette masalsi olması da izlenirliğini genişletiyor. Videoda, hayallerinde bile kendini olmayan bir kadın görüldüğü. Bu video ile bir sistem tanımlıyorum. Tüm iktidar alanlarının bir yaptırım gücü var kadının özel hayatında. Aile, devlet, toplum, din. Sistem bireyleri normleştirerek kontrol altına alırken, kontrol altına alamadıklarını önce dışlıyor, sonra yaptırım uyguluyor. Anne bunu biliyor, kızından sistemin tanımladığı şekilde bir iktidar alanında oynamasını istiyor.

Yıllardır feminist bir konumda, toplumsal iktidar ve kadın bedeni arasındaki ilişki üzerine işler üretiyorsunuz. Cinsiyet, feminist sanatın tek teması mı?

Sadece cinsiyetçiliğe değil, her türlü yerleşik ideolojiye, ayrımcılığa, ırkçılığa, militarizme karşı ol-

madığı sürece bir kadın hareketini feminist olarak tanımlamak mümkün değildir. Kendini feminist sanatçı olarak tanımlayan biri bu dıyaylılıkla üretmek. Bununla beraber antimilitarizmle ilgili bir yapıtı, feminist bir sanatçı üretti diye "feminist sanat" içinde değerlendirilemez. Sanatçının, yapıtı üzerinden tanım yapması yerine belirlediği konum üzerinden tanımını yapması, buradaki karışıklığı önleyebilir.

Önemli feminist sanatçılardan Judy Chicago kadınların önce erkeklerin sanatını taklit ettiklerini sonra kendi formlarını keşfettiklerini söyler. Siz de de böyle mi geliştirdiniz?

Açıkçası bizim kuşak sanat eğitimi alırken sanat yapıtlarını doğrudan izleme, gündemi takip etme şansına sahip değildik. Bu anlamda aydınlanmamız bienal-lerde oldu. Ben bu konuda eril bir sanatın taklitçiliğinden çok, Batılı bir sanatın taklitçiliği ile başladığımı söyleyebilirim. Elbette bu taklitçilik bilinçli değildi, farkına varmadan hafızaya yerleşmiş, öğrenilen bir şeydi. Var olan üretimleri kritik etmeye başladığımda, kendi formlarımı keşfettim. Bu keşif hali sürüyor.

İşlerinizin çoğunda bedeni-nizi kullanıyor, soyunuyorsunuz. Kadınların cinselliklerinden utandıkları bir ülkede bu zor değil mi?

Toplumsal cinsiyet üzerine işler üretirken bir sanatçı için beden kullanımı kaçınılmaz. Bedenim bir sanat malzemesi, dolayısıyla sınırlar getiremem. Bu örtünmeye detekabül edebilir, soyunmaya da. İkisi için de olumlu ve olumsuz tepkiler alıyorum. Bazen bedeni kullanmaktan, bazen içeriğimin politik olmasından dolayı e-postayla, telefonla ürkütücü taccizlere maruz kalabiliyorum. En çirkinini sanırım politik olarak uyumayan birinin, bedenime ya da cinselliğime saldırıda bulunması. Bunlar gözde alınan riskler ve bir şekilde bedeli ödeniyor.

"Hicap" çalışmanızda, Adnan Coker'in sergisine başörtüsüyle katıldığınız performansınızda başörtüsünü desteklediğiniz yönünde suçlandınız. Yanlış mı anlaşıldınız?

Bu işleri, kadın bedeninin siyasetten ekonomiyeye kadar her alanda bir araç olarak kullanılmasıyla alakalı olarak üretmişim. Türkiye modernizmi inşa sürecini "surete" çekildikten verme özeline gönderme yapıyorum ve bunu kadın bedeni üzerinden yaptım. Sımdı de muhafazakarlık ve laiklik kavramları kadın sureti üzerinden iktidar kavgası sürüyor. Bu tüm dünyada yaşanıyor. Batı Doğu'yu ısgale yeltenirken carsafı kadın imgesinden yola çıkıyor. Doğu Batı'yı eleştirirken çpçak kadın imgesine saldırıyor. Tüketim mekanizmaları yine kadın bedeni üzerinden ekonomisini güçlendiriyor. Bu anlamda başörtüsünü desteklemekle suçluyorlarsa beni, haklı olduklarını söylemeliyim. Mini etekli bir kadının cinsel tahrik nesnesi haline gelmesini nasıl eleştiriyorsam, başörtülü kadının da siyaseti bir tahrik nesnesi haline gelmesine karşıyım.

Sonaki hedefleriniz, projeleriniz neler?

Hedefim elbette her ürettiğim yapıtı ile bir öncekini aşmak. Projelere gelince, 21 Ocak'ta Galeri x-ist'te kişisel sergim açılacak. Bir de, yeni bir video masal kurgulanmayı bekliyorum.

